

TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC THEO DỰ ÁN Ở TRƯỜNG TIỂU HỌC

ThS. PHAN THANH HÀ
Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

Đặt vấn đề

Đối mới phương pháp dạy học (PPDH) đang được quan tâm hơn bao giờ hết ở tất cả các cấp học phổ thông. Quá trình đổi mới này đã góp phần phát huy tính tích cực, sáng tạo của người học, khắc phục dần những nhược điểm của cách dạy học truyền thống. Tuy nhiên, hoạt động “dạy” và “học” của giáo viên và học sinh hiện nay phần lớn vẫn diễn ra trong không gian của lớp học, chưa có sự gắn kết giữa kiến thức nhà trường và thực tiễn đời sống.

Trong các PPDH mới, hiện đại ở trường phổ thông, có một PPDH với tính ưu việt của nó đã cho phép mở rộng không gian dạy và học, tăng cường tính thực hành vận dụng thực tiễn, đó là phương pháp dạy học theo dự án (DHDA- Project based learning). Phương pháp này được quan niệm một cách đơn giản là tổ chức một hoạt động học trong đó một nhóm học sinh cùng nhau tìm hiểu sâu một chủ đề cụ thể, với mục tiêu tạo cho học sinh cơ hội thực hiện nghiên cứu vấn đề thông qua việc kết nối các thông tin, phối hợp nhiều kĩ năng, giá trị và thái độ nhằm xây dựng kiến thức và phát triển khả năng, thái độ học tập suốt đời. Các chủ đề học theo dự án thường liên quan đến việc học và đời sống hàng ngày của học sinh.

Cách tổ chức DHDA tuân theo một quy trình gồm các giai đoạn có liên quan chặt chẽ với nhau. Quá trình tổ chức DHDA thể hiện tính kế hoạch cao, hướng tới mục tiêu đã đề ra, có sự hợp tác chặt chẽ giữa các thành viên trong thực hiện nhiệm vụ, giúp người học có cơ hội được trải nghiệm, có cách nhìn logic hơn về một vấn đề từ lí thuyết đến thực tế, do đó sẽ hứng thú và tự tin hơn với kết quả đạt được của mình.

1. Tiến trình tổ chức dạy học theo dự án ở tiểu học

Việc tổ chức DHDA thường mô tả theo một tiến trình được thực hiện từng bước hay còn gọi là một quy trình thực hiện dự án (DA). Tiến trình DHDA ở Tiểu học

được thực hiện theo ba giai đoạn chính: giai đoạn lập kế hoạch DA; giai đoạn triển khai và tiến hành DA; giai đoạn kết thúc DA. Ở mỗi giai đoạn lại chia thành nhiều bước nhỏ và được thực hiện một cách linh hoạt, không cứng nhắc....

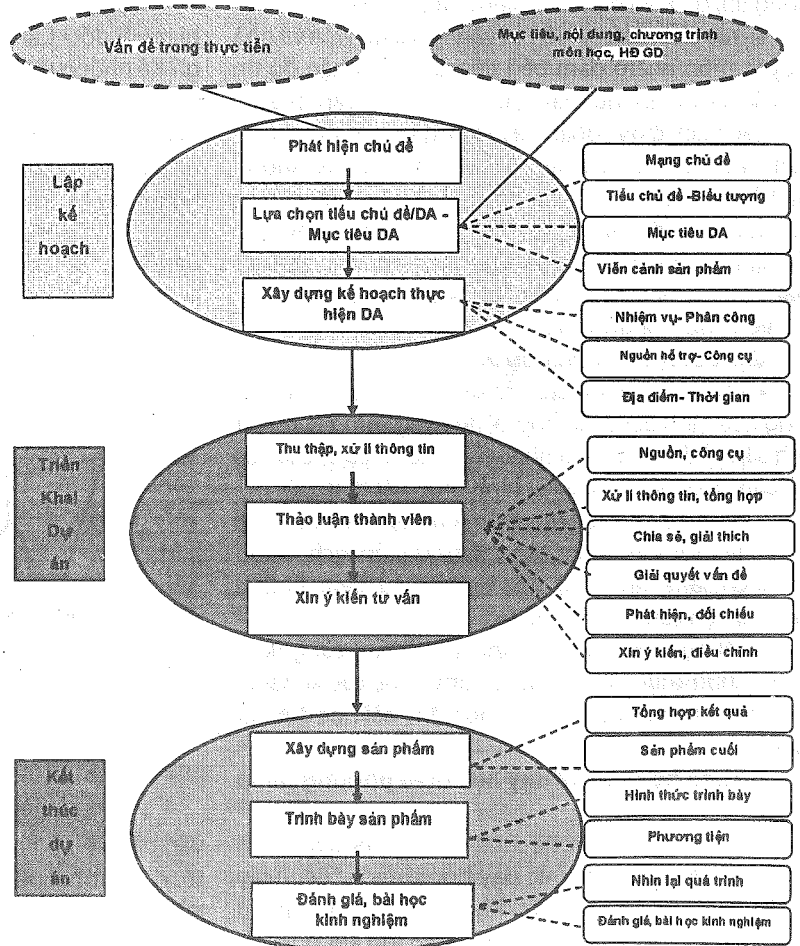
Nội dung các bước trong tiến trình được mô tả và sơ đồ hóa như sau:

Giai đoạn 1: Lập kế hoạch

Giai đoạn này quan trọng vì học sinh biết được hoạt động cần hướng tới, nhiệm vụ cần làm, thời hạn hoàn thành, và cách hoàn thành DA đúng thời hạn. Gồm các bước:

- Lựa chọn chủ đề: Tất cả đều khởi đầu bằng ý tưởng mà học sinh quan tâm, gắn gũi trong cuộc sống;
- Xây dựng tiểu chủ đề - đó là vấn đề nghiên cứu cụ thể: Một ý tưởng hoặc chủ đề ban đầu cần được mở rộng nhằm bao hàm nhiều tiểu chủ đề để thực hiện

Sơ đồ 1: Tiến trình dạy học theo dự án

tìm hiểu sâu hơn; xác định quy mô, mục tiêu chủ đề, xác định hoạt động học tập;

- Sản phẩm dự kiến: viên cảnh về sản phẩm, những kiến thức, kĩ năng, giá trị thu được nhằm khơi gợi hứng thú, ý nghĩa sự tham gia của thành viên trong các công việc sẽ thực hiện;

- Kế hoạch thực hiện: Các nhiệm vụ học tập được phân công cụ thể cho các nhóm, các thành viên: Ai? làm nhiệm vụ gì? Nguồn thông tin ở đâu? Công cụ hỗ trợ? Địa điểm tiến hành nhiệm vụ; Thời điểm, bắt đầu, thời hạn hoàn thành nhiệm vụ.

Giai đoạn 2: Triển khai dự án

Giai đoạn triển khai dự án được thực hiện theo kế hoạch đã xây dựng về công việc và thời gian gồm các bước:

- Thu thập thông tin: qua các nguồn như báo chí, internet, thư viện, thực nghiệm, quan sát, điều tra, phỏng vấn...; ghi chép lại bằng công cụ như phiếu hỏi, máy ghi âm, ghi hình,...

- Xử lí thông tin: tổng hợp các thông tin thu được, sơ đồ hóa, giải thích, phân tích.

- Thảo luận thường xuyên giữa các thành viên trong nhóm nhằm chia sẻ thông tin, giải quyết vấn đề nảy sinh, giải thích các phát hiện, đối chiếu các nguồn thông tin, dự kiến ban đầu, kiểm tra tiến độ.

- Trao đổi và xin ý kiến tư vấn: với giáo viên và nhà chuyên môn nhằm đảm bảo tiến độ, xác nhận độ tin cậy của thông tin thu thập, điều chỉnh nếu cần thiết.

Các bước ở giai đoạn này không theo một trình tự nhất định mà được xen kẽ, bổ sung và thực hiện không chỉ 1 lượt. Các thành viên (có thể cả giáo viên) cùng xem xét, trao đổi, thảo luận, đối chiếu với mục tiêu, câu hỏi, định hướng, điều chỉnh trong quá trình thực hiện. Thậm chí các phát hiện, vấn đề nảy sinh lại có thể được tìm hiểu như 1 nhánh của dự án nhỏ.

Giai đoạn 3. Kết thúc dự án

- Xây dựng sản phẩm: Các kết quả và các phân tích trong quá trình được tập hợp lại để cùng xem xét, quyết định sản phẩm phù hợp nhất của nhóm (có thể là các kết luận, báo cáo dưới nhiều hình thức, vật thật,...);

- Trình bày sản phẩm: thảo luận tìm ra hình thức trình bày một sản phẩm tập thể như diễn kịch, trưng bày triển lãm vật thật, đoạn phim tư liệu; những phương tiện cần thiết để hỗ trợ;

- Bài học kinh nghiệm khi làm dự án: cùng nhìn lại quá trình thực hiện, chia sẻ cảm nghĩ, các kĩ năng, giá trị thu nhận được, các kinh nghiệm, bài học đúc rút được.

2. Minh họa chủ đề dạy học theo phương pháp dự án

Dựa vào tiến trình đề xuất, chúng tôi tiến hành xây dựng kế hoạch tổ chức dạy học chủ đề "Bệnh lây truyền qua muỗi" thuộc môn Khoa học 5. Thời gian dự kiến: khoảng 2 tuần với 3 tiết học trên lớp kết hợp với

hoạt động ngoài giờ lên lớp.

Mục tiêu của chủ đề: Sau khi học xong, sẽ giúp học sinh:

- Nhận biết một số dấu hiệu chính của bệnh sốt rét, sốt xuất huyết, viêm não;

- Biết được tác nhân, đường lây truyền của từng loại bệnh;

- Biết mối nguy hại khi con người bị mắc các bệnh trên;

- Củng cố năng lực giao tiếp, hợp tác khi làm việc nhóm, làm việc độc lập;

- Hình thành kĩ năng thực hiện một số hoạt động tự bảo vệ, để phòng bệnh.

Tiến trình bài học thiết kế theo 3 giai đoạn của tiến trình DHDA gồm các hoạt động chủ yếu:

* Giai đoạn 1: Lập kế hoạch

Hoạt động 1: Giới thiệu chủ đề

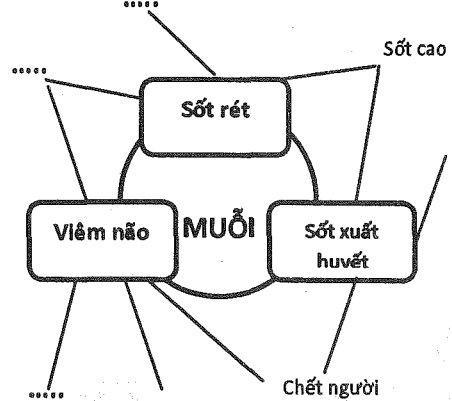
- Giáo viên giới thiệu chủ đề dựa trên hình ảnh trực quan và kinh nghiệm của học sinh về 3 bệnh sốt xuất huyết, sốt rét, viêm não và mối liên hệ các bệnh với muỗi (tác nhân lây truyền các bệnh trên);

- Giáo viên sử dụng sơ đồ tư duy để thu thập ý kiến của học sinh.

- Câu hỏi gợi ý xây dựng sơ đồ tư duy: Ai đã từng bị muỗi đốt? Cảm thấy thế nào? Muỗi lây truyền bệnh gì? Kể những điều đã biết về bệnh này. Những ai có thể bị mắc bệnh? Tại sao lại mắc bệnh?/ Bệnh lây truyền bằng cách nào? Thời gian nào trong ngày muỗi bay ra nhiều? Thời gian nào trong năm thường mắc những bệnh này? Ở những nơi nào thường có nhiều người mắc bệnh? Mỗi bệnh có biểu hiện như thế nào? Các bệnh nguy hiểm như thế nào? Làm cách nào để chữa khỏi bệnh? Có những cách nào để phòng bệnh?...

Sơ đồ 2: Sơ đồ tư duy chủ đề

"Bệnh lây truyền qua muỗi"

- Giáo viên tổng hợp các ý kiến theo nhóm vấn đề: biểu hiện, tác nhân gây bệnh, con đường lây truyền, tác hại bệnh gây ra, cách phòng bệnh, kĩ năng xử lí khi có biểu hiện mắc bệnh, ý kiến khác... (ví dụ: bảng 2 trang 28)

Bảng 1: Nội dung của các tiểu chủ đề

Nội dung chủ đề- Thời gian	Nguồn tư liệu; Địa chỉ, phạm vi thực hiện	Công cụ thu thập thông tin	Nguồn hỗ trợ	Sản phẩm mong đợi
1. Tìm hiểu biểu hiện của bệnh 2. Nguyên nhân, đường lây truyền 3. Mức độ nguy hiểm (1-2 ngày/nội dung)	- Sách giáo khoa - Tài liệu, tờ rơi tại các trung tâm y tế xã, phường, thư viện trường học	Bảng kiểm, máy ảnh/photo.	Cán bộ y tế xã, phường, trường; sách giáo khoa	Thông tin ngắn gọn, cốt lõi kèm hình ảnh
	- Thông tin từ tài liệu chuyên ngành, từ mạng Internet	Bảng kiểm, máy ảnh, máy photo, máy tính nối mạng	Cán bộ y tế, nhân viên máy tính; sách giáo khoa	Thông tin khoa học đầy đủ từ nhiều nguồn kèm hình ảnh.
4. Nơi/vùng có nguy cơ, tác nhân lây bệnh (2-3 ngày)	- Báo chí, Internet, thư viện	Máy ảnh, máy photo, máy tính nối mạng		Thông tin đầy đủ kèm hình ảnh
	- Tài liệu, thông tin tại các trung tâm y tế xã, phường	Bảng kiểm, máy photo.	Cán bộ y tế xã, phường	Thông tin ngắn gọn, cốt lõi. Số liệu gắn với đời sống học sinh.
	- Khảo sát thực tế nơi trú ẩn của muỗi (cống rãnh, nơi tối tăm, ẩm thấp như bụi rậm, vườn, ...) - Địa điểm: xung quanh lớp học, trong trường, nhà ở.	Máy ảnh, quan sát, bảng ghi chép	Giáo viên, cha mẹ	Số liệu, hình ảnh thực tế gắn với đời sống học sinh.
5. Cách phòng bệnh (2-3 ngày)	- Sách giáo khoa - Tài liệu, tờ rơi tại các trung tâm y tế xã, phường, thư viện trường học	Bảng kiểm, máy ảnh/photo.	Cán bộ y tế xã, phường, trường; sách giáo khoa	Thông tin ngắn gọn, cốt lõi kèm hình ảnh
	- Thông tin từ tài liệu chuyên ngành, từ mạng Internet	Bảng kiểm, máy ảnh, máy photo, máy tính nối mạng	Cán bộ y tế, nhân viên máy tính; sách giáo khoa	Thông tin khoa học đầy đủ từ nhiều nguồn kèm hình ảnh.
	- Kinh nghiệm từ bản thân - Hoạt động thực tế tại nhà trường, gia đình, địa phương (nếu có)	Bảng ghi chép, máy ảnh.	Cha mẹ, cán bộ y tế xã, phường, hàng xóm	Thông tin ngắn gọn, cốt lõi, hình ảnh.
6. Học sinh có thể làm gì để phòng bệnh lây truyền qua muỗi (2 ngày)	- Kế hoạch hoạt động thực tế của cá nhân, nhóm, gia đình - Triển khai thực tế hoạt động vệ sinh môi trường xung quanh.	Giấy, băng rôn, bút Dụng cụ: chổi, khẩu trang,...	Giáo viên, cán bộ y tế trường, cha mẹ,...	- Cam kết của bản thân tự bảo vệ. - Thực hiện hoạt động thực tế tại cộng đồng nhằm ngăn chặn nơi trú ẩn, sinh sản của muỗi.

Bảng 2: Tổng hợp các ý kiến theo nhóm vấn đề về "Bệnh lây truyền qua muỗi"

Vấn đề \ Bệnh	Bệnh sốt rét	Sốt xuất huyết	Viêm não
Biểu hiện	x	x	
Tác nhân			x
Đường lây truyền		x	x
Tác hại		x	x
Phòng bệnh		x	x
Kĩ năng xử lí			x
Ý kiến khác	x		x

• Giáo viên nhận xét dựa trên kinh nghiệm, kiến thức ban đầu của học sinh, những điều cần tìm hiểu thêm và giới thiệu tên chủ đề "Bệnh lây truyền qua muỗi".

Hoạt động 2: Lựa chọn tiểu chủ đề, xác định mục tiêu DA

• Giáo viên và học sinh chia vấn đề thành các tiểu chủ đề nhỏ hơn (có thể theo các bệnh);

• Học sinh lựa chọn tiểu chủ đề ưa thích và hình thành các nhóm nghiên cứu;

• Nhóm học sinh đề xuất tên, mục tiêu của tiểu chủ đề;

• Nhóm học sinh đề xuất câu hỏi các câu hỏi cần tìm hiểu của các tiểu chủ đề có tư vấn của giáo viên; (dựa vào bảng tổng hợp trên của giáo viên); dự kiến phạm vi tìm hiểu, sản phẩm DA.

Hoạt động 3: Xây dựng kế hoạch thực hiện

• Giáo viên yêu cầu các thành viên mỗi nhóm:

+ Điền tên các thành viên trong nhóm vào sổ theo dõi dự án;

+ Thống nhất nội dung, câu hỏi tìm hiểu;

+ Dự tính địa điểm, phạm vi thực hiện dự án (tại trường, gia đình, nơi ở; phòng máy tính nối mạng internet, kho tư liệu, thực địa,...);

+ Phân công và ghi rõ nhiệm vụ cá nhân trong sổ theo dõi;

+ Dự kiến thời gian mỗi nhiệm vụ.

• Nhóm trưởng trao đổi kế hoạch với giáo viên hoặc trình bày trước lớp (nếu cần) đảm bảo có kế hoạch hợp lí, khả thi.

* **Giai đoạn 2: Thực hiện dự án:** tiến hành trong

khoảng 1 tuần

- Học sinh thực hiện kế hoạch dự án đã thảo luận ở tiết 1; có sự đối chiếu với mục tiêu, câu hỏi;
- Giáo viên kiểm soát các hoạt động của học sinh về an toàn, mức độ tin cậy;
- Ví dụ nội dung của các tiểu chủ đề (xem bảng 1 trang 29).

Giai đoạn 3: Kết thúc dự án

Hoạt động 1: Xây dựng sản phẩm

- Các nhóm tập hợp các kết quả, sản phẩm; Ý tưởng hình thức báo cáo sản phẩm. Ví dụ:
  - + Nhóm 1: thuyết trình power point;
  - + Nhóm 2: đóng kịch;
  - + Nhóm 3: xây dựng thông điệp kêu gọi các hoạt động phòng bệnh;
  - + Nhóm 4: vẽ tranh cổ động;
  - + Nhóm 5,6: tổ chức cho cả lớp hoạt động thực tiễn tại cộng đồng; phân công nhiệm vụ cá nhân trong nhóm điều khiển, phụ trách các hoạt động chung của lớp khi tham gia tại cộng đồng.
- Giáo viên thường xuyên hướng dẫn, trao đổi về hình thức, thời gian trình bày sản phẩm phù hợp, hướng dẫn xây dựng kế hoạch triển khai thực tiễn; lưu ý tính bền vững của dự án.

Hoạt động 2: Báo cáo sản phẩm

- Học sinh sử dụng các phương tiện để trình bày sản phẩm;
- Học sinh đảm bảo về thời gian, khuyến khích cả nhóm cùng trình bày;

Hoạt động 3: Hoạt động thực tế tại cộng đồng

- Học sinh các nhóm được phân công điều khiển các hoạt động chung của cả lớp khi tham gia vệ sinh xung quanh lớp, trường;
- Giáo viên, cán bộ đoàn đội, cán bộ y tế trường tham gia hỗ trợ, tổ chức phát động và thực hiện vệ sinh xung quanh hạn chế nơi trú ẩn của muỗi; nhắc học sinh các yêu cầu về an toàn lao động.

Hoạt động 4: Bài học kinh nghiệm và đánh giá

- Cá nhân học sinh nhìn lại quá trình thực hiện DA, tự đánh giá những điều đã học được về kiến thức, kỹ năng, các giá trị, chia sẻ cảm tưởng;
- Học sinh tự đánh giá sản phẩm của nhóm, kỹ năng thực hiện của cá nhân, của nhóm;
- Học sinh chia sẻ trong nhóm và trước lớp rút ra kinh nghiệm, bài học;
- Giáo viên khen ngợi và kết luận (nếu có).

Kết luận

Những đề xuất dạy học chủ đề “Bệnh lây truyền qua muỗi” theo DHDA đã được thử nghiệm tại một trường tiểu học của Hà Nội và được đánh giá là khả thi, dễ thực hiện, phù hợp với học sinh tiểu học. Theo đánh giá của giáo viên, cách tiếp cận nội dung theo DHDA không phải là phương pháp hoàn toàn mới, nhưng để thiết kế kế hoạch bài theo một tiến trình DHDA thì không phải giáo viên nào cũng thiết kế được. Tiến trình

DHDA đã đề xuất là phù hợp với giáo viên, học sinh nhà trường tiểu học. Bên cạnh đó, giáo viên nhận xét một số hoạt động trong dự án như làm vệ sinh lớp học, môi trường xung quanh đã được học sinh thực hiện khá thường xuyên nhưng để các em nhận thấy mối liên hệ giữa kiến thức được giảng dạy trong chương trình và hoạt động hàng ngày thì giáo viên chưa làm được tốt. Đặc biệt, cách kết nối giữa lí thuyết bài học và thực tiễn đời sống mà đề tài đề xuất là điểm nổi bật, đáng để học tập. Việc cùng nhau hành động tại cộng đồng để phòng bệnh lây truyền qua muỗi – đã làm cho học sinh có cách nhìn trọn vẹn hơn không chỉ về kiến thức cần đạt mà là cách kiến thức, kỹ năng có được sẽ đi vào đời sống, và trở nên hữu ích như thế nào.

Trên đây là minh họa một chủ đề trong chương trình tiểu học vận dụng tiến trình DHDA một cách linh hoạt, phù hợp mà không mất đi những đặc trưng, ưu việt của phương pháp. Tuy nhiên, khi triển khai áp dụng cần chú ý một số điều kiện nhất định về thời gian, cơ sở vật chất, nhân lực trong quá trình tổ chức DHDA ở trường tiểu học để có thể thu được kết quả mong muốn cả về kiến thức và các kỹ năng cho HS. Những kết quả thu được mong muốn sẽ là những khởi đầu vững chắc để vận dụng phương pháp DHDA vào trường tiểu học một cách gần gũi, khả thi và ngày càng phổ biến hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. *Sách giáo khoa môn Khoa học lớp 5* (2010), NXB Giáo dục.
2. Dự án Việt Bỉ (2010), Bộ Giáo dục và Đào tạo Dự án Việt – Bỉ, *Dạy và học tích cực, một số phương pháp và kĩ thuật dạy học*, NXB Đại học Sư phạm.
3. Nguyễn Văn Cường, Bernd Meier (2010), *Một số vấn đề chung về đổi mới phương pháp ở trường trung học phổ thông*, Bộ Giáo dục và Đào tạo - Dự án phát triển giáo dục trung học phổ thông.
4. William H. Kilpatrick (1929), *The Project Method – The use of the purposeful Act in the Educative Progress*, Published by Teacher College, Columbia University, USA.
5. Batsford. Katz, L, G (1993), *Project in primary school*, London.

SUMMARY

Of new and modern teaching methods applied in schools, one teaching method whose advantages have allowed to expand teaching and learning space, enhance practical applications, is labeled “project-based learning”. The paper discusses the procedures for project-based learning at primary level and illustrate these procedures with a theme “mosquito-borne diseases” under Science Subject of Grade 5 at primary level. Through analyzing the procedures for project-based learning in primary schools, the author expects that achievements will serve as solid starters to apply project-based learning into primary schools in an increasingly flexible and popular manner.